

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ «ΠΑΙΔΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

(Για τέσσερα 80λεπτα μαθήματα)

Θεματικοί Άξονες

- Η αξία της παιδείας (οι φορείς και ο ρόλος τους) – Δια βίου μάθηση.
- Διάκριση των όρων παιδεία – εκπαίδευση.
- Η εκπαίδευση και ο ρόλος της ειδικά στην εποχή μας.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και η σχέση του με το μαθητή.
- Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση– Ευρωπαϊκή διάσταση.
- Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Το όραμα για ένα ιδανικό σχολείο - Ισότητα ευκαιριών στη μόρφωση.

Το σχέδιο μαθήματος αποτελεί μια διδακτική πρόταση με βάση κυρίως τα κείμενα που περιέχονται στα βιβλία «Εκφραση Έκθεση» Γ΄ Λυκείου και «Θεματικοί Κύκλοι», εκδόσεις ΟΕΔΒ. Γίνεται χρήση της **διερευνητικής-συνεργατικής μεθόδου** για την άντληση πληροφοριών από τους μαθητές και για **την παραγωγή γραπτού λόγου μέσα στην τάξη**. Το σχέδιο μπορεί να αξιοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς αυτούσιο ή με τροποποιήσεις. Μπορεί επίσης να γίνει αξιοποίηση των ΤΠΕ, παράλληλων σχετικών κειμένων, φύλλων εργασίας κλπ.

Μετά από την εφαρμογή της διδακτικής πρότασης, οι συνάδελφοι μπορούν να καταγράψουν τις παρατηρήσεις και εισηγήσεις τους, για σκοπούς προβληματισμού και συζήτησης.

1ο Μάθημα

1. ΣΤΟΧΟΙ : Οι μαθητές :

- α) να αποκτήσουν σαφή εικόνα των πτυχών που θα διερευνηθούν στα πλαίσια της θεματικής ενότητας «Παιδεία – Εκπαίδευση»
- β) να είναι σε θέση να αναφέρουν τους φορείς της παιδείας και το ρόλο τους
- γ) να μπορούν να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ παιδείας και εκπαίδευσης
- δ) να μπορούν να δικαιολογούν την αναγκαιότητα της συνεχούς μάθησης μέσα στις σύγχρονες συνθήκες
- ε) να παρουσιάζουν τις απόψεις τους σχετικά με την προσωπικότητα του εκπαιδευτικού και τις σχέσεις του με το μαθητή
- στ) να συνεργάζονται για την άντληση και καταγραφή πληροφοριών.
- ζ) να ασκηθούν στη συγγραφή παραγράφου.

2. ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ:

- Διδακτικό εγχειρίδιο: *Έκφραση – Έκθεση για το ενιαίο λύκειο, Θεματικοί Κύκλοι Κείμενο* : «*Η αισθητική παιδεία του ελληνικού λαού*», Κων/νου Τσάτσου, σελ.278.
- Πίνακας ή ανακλαστικό διασκόπιο ή Ηλεκτρονικός Υπολογιστής.

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ: α) Ενιαία

- β) Σε ομάδες μικτής ικανότητας

4. ΜΕΘΟΔΟΣ: Διαλογική, Διερευνητική-Συνεργατική

5. ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

α) Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα το θέμα «Παιδεία – Εκπαίδευση» και στη συνέχεια χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ιδεοθύελλας καλεί τους μαθητές να αναφέρουν έννοιες που σχετίζονται με το θέμα.

β) Τις καταγράφει σε μια στήλη και τις αξιολογεί, ώστε να καταλήξουν όλοι μαζί στους θεματικούς άξονες που θα εξεταστούν. Τους γράφει στον πίνακα.

γ) Ο εκπαιδευτικός παραπέμπει τους μαθητές στο κείμενο «*Η αισθητική παιδεία του ελληνικού λαού*» του Κων/νου Τσάτσου και γράφει στον πίνακα τα θέματα που θα διερευνήσουν όλοι οι μαθητές στις ομάδες τους:

- 1. Διάκριση των όρων παιδεία – εκπαίδευση
- 2. Ο ρόλος της παιδείας
- 3. Οι φορείς της παιδείας και ο ρόλος τους.
- 4. Τη σημασία των όρων αυτοπαιδεία και δια βίου μάθηση.

Στη συνέχεια δίνει οδηγίες στις ομάδες για τον τρόπο εργασίας και παρουσίασης των πληροφοριών που θα αντλήσουν (αξιολογίαση πίνακα, ανακλαστικού διασκόπιου, Η/Υ).

δ) Οι μαθητές εργάζονται στις ομάδες τους, αντλούν και καταγράφουν τις πληροφορίες που τους έχουν ζητηθεί σε κύρια σημεία, ενώ παράλληλα τις σχολιάζουν και τις επεκτείνουν. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί τον τρόπο εργασίας των ομάδων και παρεμβαίνει εκεί που χρειάζεται.

ε) Ακολουθεί παρουσίαση των πληροφοριών από τους μαθητές (για εξοικονόμηση χρόνου μπορεί να γίνει με διασκόπιο ή Η/Υ) και συζήτηση. Κάθε ομάδα μπορεί να παρουσιάζει ένα θέμα και γίνεται συμπλήρωση και συζήτηση από τις υπόλοιπες. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί και σημειώνει στον πίνακα τις βασικές πληροφορίες (π.χ.: Ρόλος Παιδείας: μετάδοση γνώσεων, ηθική καλλιέργεια, κοινωνική συνείδηση, αυτόνομη βούληση, αισθητική καλλιέργεια, επαγγελματική αποκατάσταση κλπ, Φορείς Παιδείας: σχολείο, οικογένεια, πολιτεία, κοινωνικό περιβάλλον, πολιτιστικό περιβάλλον κλπ). Φροντίζει να διαχωριστεί η συστηματική σχολική παιδεία (εκπαίδευση) και να αξιολογηθεί σωστά ο ρόλος των φορέων μέσα στις σημερινές συνθήκες. Ξεχωριστή αναφορά πρέπει να γίνει στο ρόλο της εκπαίδευσης, του εκπαιδευτικού και τις σχέσεις του με τους μαθητές. Ο εκπαιδευτικός κατευθύνει στη συνέχεια τους μαθητές με ερωτήσεις στο θέμα της συνεχούς μάθησης και της αυτομόρφωσης. Οι μαθητές ήδη γνωρίζουν το ρόλο της παιδείας και πρέπει να αναρωτηθούν ποιοι παράγοντες στη σύγχρονη κοινωνία καθιστούν αυτό το ρόλο κυρίαρχο για όλη τη ζωή μας (γρήγορη απαξίωση των γνώσεων, ανάπτυξη τεχνολογίας, εγκατάλειψη επαγγελμάτων κλπ). Ξεχωριστή θέση σε αυτή την πορεία κατέχει η αυτοπαιδεία. Τέλος, οι μαθητές με τις κατάλληλες ερωτήσεις του καθηγητή μπορούν να οδηγηθούν στη διάκριση της παιδείας σε **ανθρωπιστική** και **τεχνοκρατική**, πτυχές απαραίτητες για τη διαμόρφωση του ολοκληρωμένου ανθρώπου.

Άσκηση στην τάξη

Κάθε ομάδα αναπτύσσει ένα στόχο του εκπαιδευτικού συστήματος σε μια παράγραφο. Κατά τη διάρκεια της άσκησης, ο εκπαιδευτικός παρέχει ατομική βοήθεια, προβαίνει σε γενικές υποδείξεις και διορθώσεις.

Άσκηση για το σπίτι

Οι μαθητές να μελετήσουν από τους θεματικούς κύκλους το κείμενο «*Η φυσιογνωμία του δασκάλου*» του Ε. Π. Παπανούτσου, σελ. 285 και να αναπτύξουν σε δύο χωριστές παραγράφους τα θέματα:

- α) Ποια είναι τα σπουδαιότερα γνωρίσματα που πρέπει να έχει ο δάσκαλος;
- β) Σε τι διαφέρει ο δάσκαλος από τους άλλους επαγγελματίες;

2ο Μάθημα

1. ΣΤΟΧΟΙ : Οι μαθητές :

- α) να μπορούν να αναφέρουν το περιεχόμενο των όρων: «Παγκοσμιοποίηση στην εκπαίδευση» «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση»
- β) να μπορούν να διατυπώνουν απόψεις για τις αρχές και αξίες που πρέπει να διαπνέουν ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα
- γ) να μπορούν να αντιλαμβάνονται τη σχέση ανάμεσα στην πραγματικότητα της

πολυπολιτισμικότητας και στο ζητούμενο της διαπολιτισμικής προσέγγισης της εκπαίδευσης
δ) να συνεργάζονται για την άντληση, καταγραφή και συνένωση πληροφοριών.

2. ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ:

Διδακτικό εγχειρίδιο Έκφραση – Έκθεση για το ενιαίο λύκειο, Θεματικοί Κύκλοι Κείμενα (επισυνάπτονται):

«Η παγκοσμιοποίηση στη διαπολιτισμική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας», Γεώργιος Ε. Αραβανής (απόσπασμα).

«Η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης», Αντ. Κ. Δανασής-Αφεντάκης (απόσπασμα συντομευμένο και διασκευασμένο).

Πίνακας ή ανακλαστικό διασκόπιο ή Ηλεκτρονικός Υπολογιστής.

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ: α) Ενιαία

β) Σε ομάδες μικτής ικανότητας

4. ΜΕΘΟΔΟΣ: Διαλογική, Διερευνητική-Συνεργατική

5. ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

α) Ο εκπαιδευτικός ξεκινά το μάθημα με αναφορά στην πραγματικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καλεί τους μαθητές να προσθέσουν τι το καινούριο έφερε ή μπορεί να φέρει η ΕΕ στην εκπαίδευση. (Για αφόρμηση επίσης ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει υλικό από την ιστοσελίδα της ΕΕ http://www.europa.eu/pol/educ/index_el.htm)

β) Στη συνέχεια καλεί τους μαθητές να σκεφτούν αν μπορεί να υπάρξει ένα παγκόσμιο ή ευρωπαϊκό κοινό σύστημα εκπαίδευσης και αν ναι ποιο πρέπει να είναι το περιεχόμενο του.

γ) Ο εκπαιδευτικός παραπέμπει τους μαθητές στα κείμενα:

- «Η παγκοσμιοποίηση στη διαπολιτισμική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας», Γεώργιος Ε. Αραβανής (απόσπασμα).
- «Η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης», Αντ. Κ. Δανασής-Αφεντάκης (απόσπασμα συντομευμένο και διασκευασμένο).

και γράφει στον πίνακα τα πιο κάτω θέματα που θα διερευνήσουν οι μαθητές στις ομάδες τους:

1) Παγκοσμιοποίηση στην εκπαίδευση: επεξήγηση της έννοιας, περιεχόμενο.

2) Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση: τρόπος πραγμάτωσής της.

δ) Οι μαθητές εργάζονται στις ομάδες τους, αντλούν και καταγράφουν τις πληροφορίες που τους έχουν ζητηθεί σε κύρια σημεία ενώ παράλληλα τις σχολιάζουν και τις επεκτείνουν. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί τον τρόπο εργασίας των ομάδων και παρεμβαίνει εκεί που χρειάζεται.

ε) Ακολουθεί παρουσίαση των πληροφοριών από τους μαθητές και συζήτηση. Τα θέματα παρουσιάζονται ξεχωριστά και κάθε ομάδα αναπτύσσει τις απόψεις της. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί και σημειώνει στον πίνακα τις βασικές πληροφορίες (για εξοικονόμηση χρόνου αυτό μπορεί να γίνει με διασκόπιο ή Η/Υ). **Στο πρώτο θέμα** (παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση) φροντίζει να γίνει εκτενής αναφορά και να συζητηθεί η δυνατότητα σύγκλισης των εκπαιδευτικών συστημάτων -ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης- αναφορικά με την οργάνωση, τη λειτουργία, τους στόχους, το περιεχόμενο κλπ. Να τονιστούν ιδιαίτερα οι στόχοι μιας κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής που πρέπει να είναι η πολυμορφία και η διαπολιτισμικότητα (αλληλεπίδραση, αμοιβαιότητα, αλληλεγγύη, συνεργασία, αναγνώριση, αποδοχή ομάδων και της διαφορετικότητας). **Στο δεύτερο θέμα** φροντίζει να τονιστεί ότι ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα πρέπει να σέβεται τις παραπάνω αρχές αλλά και να εξασφαλίζει τη διατήρηση της ιδιαιτερότητας κάθε λαού. Η ευρωπαϊκή διάσταση δεν είναι απλή υπόθεση και δεν υλοποιείται με την καθιέρωση ενός ξεχωριστού μαθήματος στο σχολείο. Πρέπει να διαχέεται σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα με στόχο τη διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης. Οι μαθητές μπορούν να εισηγηθούν πρακτικούς τρόπους υλοποίησης αυτής της πολιτικής.

Άσκηση στην τάξη

Οι μαθητές χρησιμοποιώντας την επαγωγική συλλογιστική πορεία διερευνούν αν το σημερινό Λύκειο (στόχοι, προγράμματα, βιβλία, διδακτική πράξη) συμβάλλει στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής συνείδησης των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός παρέχει ατομική βοήθεια κατά τη διάρκεια της άσκησης, προβαίνει σε γενικές υποδείξεις και διορθώσεις. Υπενθυμίζει, αν χρειαστεί, τους τρόπους ανάπτυξης των συλλογισμών.

Άσκηση για το σπίτι

Οι μαθητές συμπληρώνουν την άσκηση που είχαν στην τάξη. Στο επόμενο μάθημα οι μαθητές παρουσιάζουν τις εργασίες τους, γίνεται αξιολόγηση και ανατροφοδότηση.

3ο Μάθημα

1. ΣΤΟΧΟΙ : Στο τέλος του μαθήματος οι μαθητές:

- α) να είναι σε θέση να αναφέρουν τα προβλήματα του σημερινού εκπαιδευτικού συστήματος
- β) να συνεργάζονται για την άντληση και καταγραφή πληροφοριών
- γ) να έχουν ασκηθεί στη ανάπτυξη του νοήματος μιας θέσης του συγγραφέα και στη διατύπωση της άποψής τους.

2. ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ:

Διδακτικό εγχειρίδιο *Έκφραση – Έκθεση για το ενιαίο λύκειο, Τεύχος Γ'*

Κείμενο : «*Ανώτατη παιδεία . Πώς φθάσαμε στο αδιέξοδο*» του Γ. Μ. Σηφάκη

Πίνακας ή ανακλαστικό διασκόπιο ή Ηλεκτρονικός Υπολογιστής.

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ: α) Ενιαία

β) Σε τετραμελείς ομάδες μικτής ικανότητας

4. ΜΕΘΟΔΟΣ: Διαλογική, Διερευνητική-Συνεργατική

5. ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

α) Ο εκπαιδευτικός διατυπώνει ερωτήματα σχετικά με τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης όπως: ποιες είναι και ποιες ηλικιακές ομάδες φοιτούν σε αυτές, ποιο το περιεχόμενο των σπουδών τους κλπ.

β) Στη συνέχεια καλεί τα παιδιά να αναφέρουν προβλήματα που νομίζουν ότι υπάρχουν σε αυτές τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Τα καταγράφει στον πίνακα (για εξοικονόμηση χρόνου μπορεί να γίνει με διασκόπιο ή Η/Υ).

γ) Ο εκπαιδευτικός παραπέμπει τους μαθητές στο κείμενο «Ανώτατη παιδεία. Πώς φθάσαμε στο αδιέξοδο» του Γ. Μ. Σηφάκη και δίνει οδηγίες στις ομάδες για άντληση πληροφοριών σε σχέση με τα προβλήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το κείμενο, την επισήμανση των πιο σημαντικών και τα αίτια που επισημαίνει ο συγγραφέας.

δ) Ακολουθεί παρουσίαση των πληροφοριών από τους μαθητές και συζήτηση. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί και φροντίζει να καταγραφούν όλα τα προβλήματα για τα οποία γίνεται αναφορά ανεξάρτητα από την αξιολόγηση που τυγχάνουν από το συγγραφέα, όπως η έλλειψη πόρων, η στενότητα χώρων, οι φτωχές βιβλιοθήκες, η κακή οργάνωση, η ανύπαρκτη έρευνα, η έλλειψη προσωπικού, ο γιγαντισμός, η χαμηλή ποιότητα. Εστιάζει ιδιαίτερα στα δύο τελευταία εξετάζοντας μαζί με τους μαθητές τα ιστορικά-κοινωνικοπολιτικά αίτια που επισημαίνει ο συγγραφέας.

ε) Οι μαθητές καλούνται με βάση τις εμπειρίες τους και τις πληροφορίες που έχουν αντλήσει για την τριτοβάθμια εκπαίδευση να συμπληρώσουν τον πίνακα και για τη βαθμίδα τους. Ακολουθεί παρουσίαση των πληροφοριών από τους μαθητές και συζήτηση. Ο πίνακας τροποποιείται ή συμπληρώνεται.

ε) Οι μαθητές καλούνται στις ομάδες τους έχοντας μπροστά τους τα προβλήματα της εκπαίδευσης να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης.

Άσκηση στην τάξη

«Η διάκριση μεταξύ χειρωνακτικής και μη χειρωνακτικής εργασίας είναι, γενικά, σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες, το σαφέστερο τεκμήριο της κοινωνικής θέσης».

Να αναπτύξουν οι μαθητές το νόημα της πιο πάνω παραγράφου και να τη σχολιάσουν σε 10-12 γραμμές. Ο εκπαιδευτικός παρέχει ατομική βοήθεια κατά τη διάρκεια της άσκησης.

Άσκηση για το σπίτι

Οι μαθητές αξιοποιώντας τις γνώσεις τους από τα προηγούμενα μαθήματα καλούνται να προβληματιστούν, να ερευνήσουν και να αναπτύξουν α) τους παράγοντες που δημιουργούν ανισότητες στην εκπαίδευση, β) τρόπους πρόληψης-αντιμετώπισης των ανισοτήτων αυτών. Στο επόμενο μάθημα παρουσιάζονται οι εργασίες, γίνεται αξιολόγηση και ανατροφοδότηση.

4ο Μάθημα

(Αν δεν υπάρχει ικανοποιητικός χρόνος για το 4^ο μάθημα μπορεί να ενσωματωθεί στα προηγούμενα ή μέρος της δουλειάς να ανατεθεί στο σπίτι)

1. ΣΤΟΧΟΙ : Στο τέλος του μαθήματος οι μαθητές να έχουν ασκηθεί

- α) στην κατασκευή διαγράμματος
- β) στη συγγραφή επιστολής.

2. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ: α) Ενιαία

β) Σε τετραμελείς ομάδες μικτής ικανότητας

3. ΜΕΘΟΔΟΣ: Διαλογική, Διερευνητική-Συνεργατική

5. ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

α) Ο εκπαιδευτικός γράφει το θέμα για επιστολή στον πίνακα:

Το θέμα αφορά επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας από τους μαθητές με βασικό άξονα το όραμά τους για ένα ριζικά καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα.

β) Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για κατασκευή του διαγράμματος της επιστολής. Μπορούν να ανατρέχουν σε πληροφορίες που έχουν συγκεντρώσει στα τετράδια τους από προηγούμενα μαθήματα ή τα βιβλία τους. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί και καθοδηγεί τις ομάδες σε σχέση με το περιεχόμενο της επιστολής και την τεχνική της, την οποία έχουν ήδη διδαχθεί. Μπορεί να δώσει επιπρόσθετο υλικό (όχι έτοιμες σημειώσεις) ή να οργανώσει ιστοεξερεύνηση αν υπάρχει δυνατότητα.

γ) Οι μαθητές παρουσιάζουν τα διαγράμματά τους. Ακολουθεί συζήτηση, διόρθωση και συμπλήρωση των διαγραμμάτων.

δ) Οι μαθητές γράφουν την επιστολή. Ο εκπαιδευτικός επιβλέπει και παρέχει ατομική βοήθεια όπου χρειαστεί. Μπορεί επίσης να υπενθυμίζει σε όλους βασικές αρχές της επιστολής.

Άσκηση για το σπίτι

Ολοκλήρωση της επιστολής που οι μαθητές έχουν αρχίσει στην τάξη.

Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση

Αν οι προηγούμενες αρνητικές διαπιστώσεις είναι ορθές, οι συνέπειες για τη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πραγμάτων και γενικότερα των πολιτισμικών και μορφωτικών διαδικασιών στο σύγχρονο κόσμο προδιαγράφονται τεράστιες. Συγκεκριμένα: Ο περιορισμός των εξουσιών του κράτους θα έχει ως συνέπεια την απώλεια του ουσιαστικού ελέγχου της εκπαίδευσης από αυτό. Επίσης, η σύγκλιση των εκπαιδευτικών συστημάτων αναφορικά με την οργάνωση, τη λειτουργία, τους στόχους, το μορφωτικό περιεχόμενο των προγραμμάτων διδασκαλίας θα έχει ως βάση μια παγκόσμια κοινή κατεύθυνση. Αν γίνει όμως κάτι τέτοιο, πού πάει η πολιτισμική φυσιογνωμία κάθε χώρας; Σε κάθε κοινωνία, ως γνωστόν, υπάρχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία για την εκπαίδευση κάθε λαού και οι δομές και οι λειτουργίες κάθε εκπαιδευτικού συστήματος ποικίλουν. Οι διαφορές, για παράδειγμα, ανάμεσα σε συγκεντρωτικά και αποκεντρωτικά συστήματα, ανάμεσα σε εθνικά και ομοσπονδιακά είναι σημαντικές.

Η παραπάνω άποψη ενισχύεται και από το γεγονός ότι ακόμη και στην Ενωμένη Ευρώπη δεν υπάρχει κοινή Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Υπενθυμίζεται ότι στη συνθήκη της Ενωμένης Ευρώπης από το 1992 συμπεριλαμβάνεται και η εκπαίδευση, ωστόσο δεν κατέστη δυνατή ακόμη η διαμόρφωση κοινής Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία δεν μπορεί να υποστηριχθεί σοβαρά η παγκοσμιοποίηση στην εκπαίδευση υπό την έννοια της παγκόσμιας εξομοίωσης και του εξισωτισμού σ' όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τονίζεται ακόμη με έμφαση ότι και οι τάσεις διαμόρφωσης κρατικών συμμαχιών είναι αδύναμη και αντιφατική (Γρόλλιος 1999, σελ. 88-90).

Θα μπορούσε να προσθέσει κανείς ότι και στην Ανώτατη Εκπαίδευση η παγκοσμιοποίηση υπό τη μορφή, με την οποία αναφέρεται, είναι πολύ αμφίβολο αν μπορεί να γίνει εφικτή. Πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι οι πολιτικές για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση είναι εθνικά προσδιορισμένες (Yelland 2000, σελ. 297-298), κι ακόμη ότι τα πανεπιστήμια παραμένουν εθνικά ή περιφερειακά αλλά όχι διεθνή (Deem 2001, σελ. 18 / Γρόλλιος 2001, σελ. 73-79)

Επίσης, άλλες μελέτες οι οποίες αναφέρονται σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα δείχνουν ότι το κράτος είναι υπεύθυνο για τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις (Mok 2000, σελ. 656-657), ελέγχει τις εκπαιδευτικές διαδικασίες (Vandenberghe 1999, σελ. 273-275), και παραμένει ρυθμιστής της κατάστασης της εκπαίδευσης παρά τις τάσεις αποκέντρωσης (Levièvre 2000, σελ. 8-9).

Αν τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών συνδυαστούν με όσα αναφέραμε προηγουμένως θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση δεν μπορεί να διαμορφώνει τα εκπαιδευτικά συστήματα σ' ένα σχήμα που θα τείνει να επιβληθεί παγκόσμια. Με άλλα λόγια μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον δεν θα μπορέσει η εκπαίδευση να αναπτύξει τα χαρακτηριστικά εκείνα των ατόμων που καθιστούν τη μοναδικότητα κάθε λαού.

Έχουμε τη γνώμη ότι στην εκπαίδευση παγκοσμιοποίηση σημαίνει κάθε εκπαιδευτική προσπάθεια, η οποία έχει ως στόχο την ενδυνάμωση του διεθνούς προσανατολισμού της γνώσης και της συμπεριφοράς. Η εκπαίδευση δηλαδή θα πρέπει να αποβλέπει στη δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής προσέγγισης, η οποία θα προωθεί την αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των διάφορων λαών και θα διαμορφώνει ένα κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα άτομα θα μπορούν να συνυπάρχουν και να

αποδέχονται με ευρύτερη ανεκτικότητα κάθε πολιτισμική διαφοροποίηση. Αυτό συνεπάγεται ότι η εκπαιδευτική πολιτική θα πρέπει να εξετάζεται σε διεθνές επίπεδο με στόχο την πολυμορφία και τη διαπολιτισμικότητα στο πλαίσιο της αυτονομίας και της ακαδημαϊκής ελευθερίας των ενδιαφερομένων φορέων της εκπαίδευσης.

Η διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση υπονοεί την αλληλεπίδραση, την αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη, τη συνεργασία, την αναγνώριση και την αποδοχή των ατόμων και των ομάδων, του τρόπου με τον οποίο ενεργούν και της διαφοράς την οποία έχουν. Σύμφωνα με αυτά η διαπολιτισμική διάσταση δίνει σοβαρές προεκτάσεις στη διαδικασία της πολυπολιτισμικής προσέγγισης της παιδείας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι τα άτομα παγκόσμια προέρχονται από διαφορετικό κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον κατά συνέπεια εκτιμούν και ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο την πραγματικότητα. Με αυτή τη διαφορετικότητα θα πρέπει να μάθει να ζει ο σύγχρονος άνθρωπος σε μια κοινωνία με εμφανείς πολιτισμικές τάσεις. Αυτήν την προσέγγιση ο G. Holf την περιγράφει ως μια νέα μορφή συμβίωσης στην οποία «ξένες συνήθειες αναγνωρίζονται, η πολυγλωσσία θεωρείται αυτονόητη και επιδιώκεται η επαφή των ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο» (Κανακίδου – Παπαγιάννη 1997, σελ. 22).

Ο ρόλος της εκπαίδευσης μέσα σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον υπ' αυτήν την οπτική γωνία, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την προώθηση μιας παιδείας της πολυμορφίας με διαπολιτισμικές διαστάσεις. Η δυναμική μιας τέτοιας παιδείας έχει ως στόχο «να αφυπνίσει και να καλλιεργήσει τη συνείδηση και τον αναστοχασμό για την κοινωνική πολυμορφία» (Γκόβαρη 2001, σελ. 79-80) και να αναχαιτίσει την τάση της παγκοσμιοποίησης για πολιτισμική εξομοίωση. Η διατήρηση εθνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας κάθε λαού, θα πρέπει να παραμείνει βασική αρχή της παγκοσμιοποίησης, ο βασικός ρυθμιστής πράξεων και ενεργειών.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η παγκοσμιοποίηση δεν θα πρέπει να πάρει το χαρακτήρα του εξισωτισμού των πάντων και της ισοπεδωτικής ενσωμάτωσης ειδικότερα στο χώρο της εκπαίδευσης.

Για την Ελληνική Παιδεία πιστεύουμε ότι, πέρα από την παγκόσμια συνεργασία των λαών στο πλαίσιο της οικονομίας και της επιστήμης, θα πρέπει να διατηρήσει την καλλιέργεια των πολιτιστικών της χαρακτηριστικών (γλώσσα, κουλτούρα, παραδόσεις) και να προστατεύσει τις πολιτιστικές της ιδιαιτερότητες, οι οποίες την κάνουν μοναδική στην μακραίωνη πορεία της.

Του Γεωργίου Ε. Αραβανή
Αναπληρωτή Καθηγητή
του Πανεπιστημίου Κρήτης

Η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης.

Η νέα Ευρώπη χρειάζεται νέα μορφή εκπαίδευσης. Η όλο και στενότερη ένωση των λαών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο αν οι πολίτες κατανοήσουν την πολιτική, πολιτιστική κοινωνική και οικονομική ζωή στα άλλα κράτη – μέλη. Η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης αποτελεί, επομένως, αναπόσπαστο τμήμα της παιδείας των αυριανών Ευρωπαίων πολιτών. Ωστόσο, η προσπάθεια προσέγγισης λαών οι οποίοι έχουν τις ίδιες πολιτιστικές καταβολές, αλλά διαφοροποιούνται, λόγω ποικίλων συνθηκών, στον τρόπο έκφρασής τους, πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη κάποιες βασικές παραμέτρους.

Μια βασική παράμετρος είναι εκείνη του εθνικού χαρακτήρα κάθε χώρας. Το κοινό πρότυπο που αναζητά η Ευρώπη για να ενωθεί μέσω αυτού, δεν πρέπει να βρίσκεται σε αντίθεση μ' εκείνο που υπαγορεύεται από τις ιδιαίτερες πολιτιστικές, ηθικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αξίες του κάθε λαού. Άρα, η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στη διδακτική πράξη πρέπει να γίνει διακριτικά και όχι σε βάρος των αρχικών σκοπών και στόχων που θέτει ένα εκπαιδευτικό σύστημα.

Μια άλλη, εξίσου βασική παράμετρος, σχετίζεται με τη διδακτική πράξη. Οι επιζητούμενοι διδακτικοί στόχοι θα πρέπει να υλοποιηθούν σεβόμενοι αφενός τα σύγχρονα παιδαγωγικά δεδομένα και αφετέρου τις κοινωνικές ανάγκες της εποχής. Η Ευρώπη, ως όλον, ως σύστημα αρχών και αξιών και όχι μόνο ως νομικό πρόσωπο ή οικονομικό όργανο, θα πρέπει να μελετηθεί μέσω διαφόρων πτυχών θεώρησής της. Μια τέτοια θεωρητική θεμελίωση παραπέμπει σ' ένα μοντέλο εισχώρησης και εφαρμογής της έννοιας «ευρωπαϊκή διάσταση» στη διδακτική πράξη και πρακτική, το οποίο βασίζεται κυρίως στη διάχυση όρων και ειδών που σχετίζονται με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, στα προγράμματα διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Η ευρωπαϊκή διάσταση, ως γνώση τόσο των κοινοτικών οργάνων και θεσμών όσο και των ιστορικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών και γλωσσικών εκείνων στοιχείων που συνδέουν τα ευρωπαϊκά κράτη, δεν μπορεί να νοηθεί ως αυτόνομο διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο. Σε μια τέτοια περίπτωση η διάσταση αυτή θα έχανε την έννοια και τη λειτουργικότητά της. Η διαμόρφωση ευρωπαϊκής συνείδησης δεν μπορεί να αποτελέσει θέμα ιδιαίτερης διδασκαλίας. Η συνείδηση δεν διδάσκεται. Διαμορφώνεται. Η διαμόρφωση αυτή προκύπτει από την ευαισθητοποίηση διαφόρων πτυχών της προσωπικότητας και την προβολή των κατάλληλων παραμέτρων και θεωρείται επιτυχημένη, όταν συντρέχει και το ανάλογο διδακτικό κλίμα. Άρα, η ευρωπαϊκή διάσταση θεωρείται ως λειτουργικότερη και αποδοτικότερη, αν παρουσιαστεί και διδαχθεί ως σύνθετη έννοια μέσω διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Η διάχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στα αναλυτικά προγράμματα των μαθημάτων τα οποία διδάσκονται οι νέοι της Ευρώπης, φαίνεται να είναι ο πιο ασφαλής και αποτελεσματικός τρόπος δημιουργίας μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Παρέχοντας στους μαθητές γνώσεις σχετικές με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη – μέλη και τις κοινές καταβολές τους μέσα από μαθήματα όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, η Γλώσσα, οι Κοινωνικές Επιστήμες, πετυχαίνεται η προβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως «όλου». Η κατανόηση της αδιαίρετης ενότητας του «όλου» θα οδηγήσει στη διαμόρφωση συνειδητοποιημένων Ευρωπαίων πολιτών. Σημαντικό παράγοντα στη διαδικασία προετοιμασίας των πολιτών αυτών αποτελεί ο εκπαιδευτικός. Μόνο ο άρτια επιστημονικά καταρτισμένος εκπαιδευτικός, ο οποίος διακατέχεται από τις αξίες της ελευθερίας και της ισότητας, θα μπορέσει να θέσει γερά θεμέλια για την

Ενωμένη Ευρώπη και να «μυήσει» τους μαθητές του στους πνευματικούς θησαυρούς της.

(Απόσπασμα συντομευμένο και διασκευασμένο από το βιβλίο του Αντ. Κ. Δανασή – Αφεντάκη, «Εισαγωγή στην Παιδαγωγική, τ. Γ' Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Αθήνα 1995, σς. 217-219)